

CULTURA

"M'agrada el treball inútil"

Al pati del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona hi ha un senyor fregant a terra. Va proveït de tots els estris necessaris per a aquesta feina. De tant en tant s'atura i va dipositant damunt les rajoles netes un tros de paper amb el seu nom. Al vestíbul inferior, un company seu, amb qui es manté en contacte a través d'un *walkie-talkie*, fa exactament el mateix. Es tracta de l'acció *Clean*, ideada i protagonitzada per Allan Kaprow (Atlantic City, EUA, 1927).

L'acció, que forma part d'una sèrie programada per la crítica d'art Victòria Combalia, ha durat quatre dies i l'han duta a terme grups de dues persones que s'han anat rellevant constantment. Ha provocat sorpresa, diversió, desconcert, reflexió i, fins i tot, algunes intervencions espontànies del públic. Allan Kaprow, després d'experimentar amb la fregadora, es mostrava profundament satisfet dels resultats.

—Ahir plovia molt. Hi havia un estudiant fregant el pati, i la pluja queia amb molta força. Era molt interessant de veure que el que feia era netejar i fregar la pluja. Queia tanta aigua que ell l'empenyia com si anés amb bot enmig del mar.

—*Encara més absurd, no?*

—Exactament, perquè l'aigua no parava de caure. Era com observar un home al mig de l'oceà a punt d'enfonsar-se. El seu company era a baix, perfectament eixut i segur, en constant comunicació amb ell. En cap moment no el vaig veure pujar. Jo, que havia creat la idea, mirava com ell ho feia i pensava: què sentiria, si ho fes?

—*Quin paper feia l'aigua de pluja respecte a la idea original de netejar?*

—La pluja pot netejar, especialment quan cau amb tanta força, però també porta pol·lució. Nosaltres netegem, i deixem un paper amb la signatura damunt les rajoles netes. La pluja cau, neteja, però també diposita petites partícules de brutícia de l'atmosfera. La natura feia exactament el mateix que nosaltres, o a la inversa. Al capdavant, els grans vendavals escampen pel món piles de brutícia. El procés de fer una neteja superficial no és sinó un reordenament de les escombraries del món. És un cicle continu. És molt divertit, sobretot en el context de la nostra obsessió d'anar nets.

—*Aquestes reflexions que fa sobre la neteja tenen l'origen en aquesta acció, o formen part d'un procés de fa temps?*

—Vaig començar a pensar-hi quan vaig visitar per primer cop aquesta institució. Fa la sensació d'una gran netedat, almenys en aquest moment de la seva història. Em va semblar una oportunitat per a investigar-ho, amb humor, d'una manera juganera. No sóc

Allan Kaprow és l'artista que, cap a la segona meitat dels anys 50, va idear el 'happening'. Avui és considerat un dels creadors més destacats d'aquesta meitat de segle. En aquesta entrevista afirma que la cultura i l'art s'han tornat avorrits, mentre que ell l'únic que prova és de jugar.

aquí per a criticar. Hi sóc per a riure una mica amb tothom. Tot això s'ha encomanat als participants que han inventat mètodes, formes de netejar, etc.

—*Quins objectius espera aconseguir amb les seves accions?*

—A mi, m'agrada de crear treball inútil. M'agrada el treball, però només quan en tinc ganes i em ve bé de fer-ho. Quina és la diferència entre el que jo faig i el que fan aquests treballadors que netegen la façana? Tots escombrem. Ells escombren porqueria, i jo no escombro res, o trossos de paper. A ells, els paguen més, per hora, que no pas a mi. Ells tenen seguretat social, jo no. Però ells no volen treballar i jo sí. Jo puc triar de fer-ho a les onze del matí, i no a les vuit com ells. Si la nit abans han begut, no podran dormir prou. Jo sí.

—*Sí, però vostè té una vida privilegiada, una educació, diners suficients per a viure, pot triar...*

—Exacte. Els artistes han de tenir menjar i un lloc on viure per a tenir temps suficient de fer el seu art, sigui quin sigui. Però aquests treballadors, quan arriben cansats, es queixen de l'amo, voldrien anar a fer copes amb els amics, discuteixen amb la dona... mentre que jo arribo a casa i dic: on és la festa?

—*Quines idees el van dur, ara fa trenta anys, a crear el concepte de happening?*

—Simplificant molt, la principal idea era integrar l'art i la vida. No era sols una idea meua; formava part d'un procés que venia d'abans. En música, volien incorporar sorolls. En dansa, accions quotidianes, ordinàries, com ara gratar-se el cap. En prosa, feien enregistraments de converses en un bar... Tothom intentava més o menys de seguir aquest camí. Jo formava part de l'avantguarda normal de l'època, tot i que potser ho volia fer d'una manera més extremada. El *happening* es va desenvolupar molt ràpid, gairebé inconscientment.

—*Com va ser el procés?*

—Vaig anar portant la idea d'unir l'art i la vida cada vegada una mica més enllà. Quan vaig sortir de les galeries d'art va ser quan es va concebre el *happening* com un gènere únic. La primera preocupació que tenia era de fer-ne un gènere únic i no pas un exemple d'art d'avantguarda. Què és el teatre? Una acció contemplada per una audiència. El teatre té aquesta frontera entre l'acte i el públic, sempre. Havia d'eliminar aquesta separació, integrar l'acció i qui l'observa i després integrar-ho tot en la vida normal. Havia d'eliminar la separació i també la idea d'espectador. La pregunta següent era: i què ha de fer qui hi participa? Si pinta un símbol, ja és art, però si va al parquímetre per posar-hi més monedes, ningú no es pensarà que ho és. Tot-

hom pensarà que això és, sols, la vida normal.

—*Com va resoldre el problema?*

—Vaig decidir, després d'un procés no del tot senzill, que la idea general era que les accions d'un *happening* es convertissin cada vegada més en accions quotidianes, i cada vegada menys en una cosa especial. Això eliminava l'última connexió amb el gènere teatral. El procés va durar uns deu anys.

—*Els entorns són l'origen de tot el procés?*

—Van ser les primeres passes cap al *happening*. Cap a la meitat dels 50 jo feia *action collage*: unes obres enormes fetes de peces de lona vella, diaris, objectes, vidre, materials de tota mena. Els objectes anaven envaint l'espai, es feia difícil de col·locar-los en una mateixa superfície plana. Vaig començar a penjar-los amb fil de niló. Emergien del quadre, però ocupaven tot l'estudi, gairebé fins a no deixar lloc. Els visitants havien de moure's entre el garbuix d'objectes, de roba vella, de trossos de cotxes..., havien d'obrir-se pas com si avansessin per una selva. Aleshores se'm va acudir la idea de participació, d'intentar donar-los alguna cosa concreta a fer. Vaig sortir de les galeries d'art i va néixer la possibilitat d'imitar la vida en les seves dimensions més ordinàries.

—*Era una manera de fer una crítica al paper de l'artista?*

—Implícitament, sí. És cert que el meu exemple ha molestat molts artistes. Creuen que va directament contra ells. Però no és cert. Ara bé, la idea que flota suggereix l'eliminació del geni. Des del Renaixement, tenim una llarga història d'artistes considerats com una mena de semidéus. Va ser meravellós durant uns quants centenars d'anys, però avui no és una idea gaire interessant. La societat s'ha homogeneïtzat. El geni no té sentit, avui.

—*La idea de l'artista geni va desaparèixer en créixer el mercat de l'art?*

—Sí. És el que va dir Andy Warhol: cada artista pot ser famós durant quinze minuts.

—*Els dadaïstes i els surrealistes, en canvi, van iniciar un treball diguem-ne honest, però després han proliferat els farsants pels molts diners que hi ha al mercat...*

—Exactament, els paguen molt bé, tenen molta bona publicitat... Els dadaïstes van entendre moltes coses. Eren joves, fugien de la Primera Guerra Mundial. Eren allà asseguts, a Zurich, rumiant el que en podien fer, de la seva vida... Eren molt, molt intel·ligents. Van ser els primers que van exercir la crítica contra la societat, més enllà de Marx... Eren irònics, irreverents, durs, violents... Alguns es pensaven que la societat era totalment acabada.

—*Què en pensa de l'evolució posterior que ha sofert l'art? Quines preferències té vosté?*

Quina és la mena de coses que l'interessen?

—Les coses que m'agraden i les que no, són en dos plans diferents: personal i intel·lectual. He de dir-ho perquè la major part de la meua vida he fet de professor i no puc passar-me cada minut dient el que m'agrada...

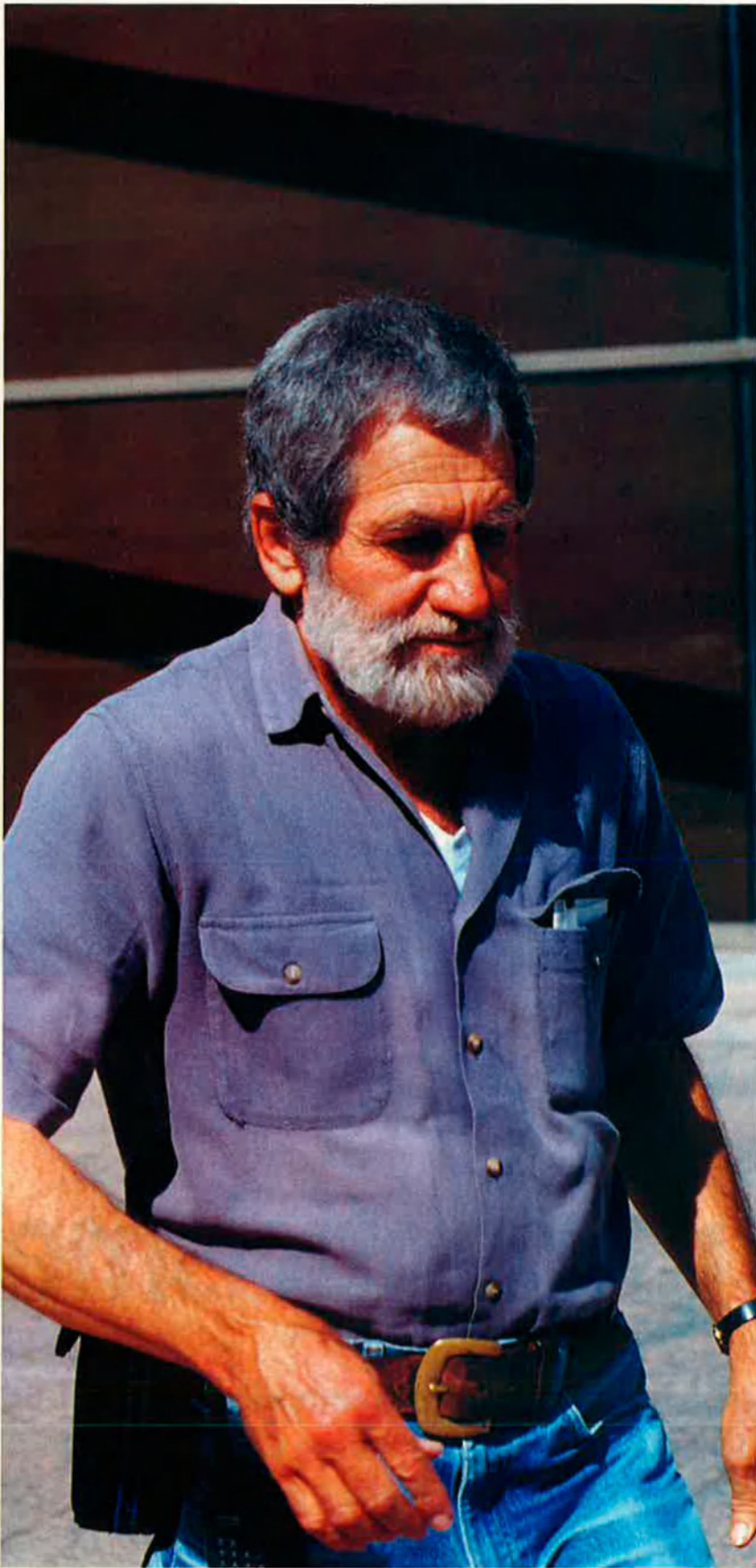
—*Doncs, parli'm de les seves preferències. Sense fer judicis.*

—Em vaig decebre molt cap al 1970-71. Molts dels meus col·legues, que havien anat fent accions, *happenings*, fluxos, etc., van començar a tornar a les galeries, a les sales de concerts, als teatres, als llibres. Jo en podia entendre el motiu: necessitaven diners. Hi havia una poderosa aliança entre galeries i museus perquè durant deu anys els havíem creat maldecaps financers. L'avantguarda els havia defugits. La pregunta era: hi haurà d'ara endavant un lloc per a museus i galeries? Molts artistes van dir: No, s'ha acabat. Van tornar al passat d'una forma interessant, però superficial. Per comptes d'estudiar la història amb devoció, feien citacions. Va iniciar-se una mena de pastitxisme. Des del meu punt de vista, era una manera d'entrar en el mercat i en el món de les exposicions utilitzant la paròdia i la ironia, però cobrant. Hi havia com un esperit de pensar que no hi havia un món futur. Era com subratllar el cinisme. Als EUA, on en van aparèixer les formes més puritanes, tothom parlava acusant els altres, classificant-los, que si feixista, que si feminista..., parlaven del que era políticament correcte, havies d'ensenyar les teves credencials, etc. Això és terrible.

M'importa ben poc si no sóc políticament correcte, encara que pugui ser sensible als missatges polítics. M'agrada de jugar. A ells, no, i es pensen que, si ho fas, ets un irresponsable.

—*La cultura i l'art s'han tornat avorrits?*

—Per a mi, sí. En els meus temps, abans dels 60, no existia el mercat, s'havia acabat la Segona Guerra Mundial, Europa es trobava a la bancarrota i Nova York era plena d'intel·lectuals europeus que havien fugit de Hitler o de Stalin. Ells van actuar de catalitzador per als joves: Breton, Duchamp, etc. El mercat americà va aparèixer tard en la vida de molts dels expressionistes abstractes, però molt aviat en la vida dels artistes pop. De cop va aparèixer la possibilitat de fer diners, cosa que ens era estranya. La meua generació mai no va pensar en els diners. Tots teníem un altre ofici. Va sorgir una altra mentalitat que ràpidament es va imposar a les universitats. Els meus alumnes van començar a pensar: si l'Andy Warhol pot fer-ho, jo també. No els interessava de ser, simplement, uns artistes honestos, que fan bé la feina. Volien ser figures mundialment famoses, i molt de pressa. El paral·lelisme entre l'estrella del rock i l'artista

Allan Kaprow: "Jo hauria pogut aprendre molt de Dalí, però no ho vaig fer. D'alguna manera em feia por d'esdevenir un home anunci. A ell, no".

es va produir. Ara tothom vol ser Michael Jackson o Madonna.

—*Salvador Dalí es revela com un gran artista abans de l'aparició del mercat, després hi participa exageradament, se n'aprofita i se'n riu, etc. Què en pensa?*

—Mai no em vaig interessar gaire per la seva feina. Creia que era un artista antiquat. Utilitzava el surrealisme per pintar imatges inusuals. M'agrada la idea de les imatges, però no m'interessa el mètode de pintar-les. Però això no té importància. Hi ha gent a qui agrada molt...

—*Però?*

—Dalí des de bon començament va ser un intel·ligent crític social. Va entendre, com els dadàs i els surrealistes, la relació entre forces socials i esdeveniments artístics, cosa que molts artistes d'aleshores no volien pensar. És molt interessant el grau de deliberada ingenuïtat que existia. Ara, si no penses en la societat, et consideren estúpid. Llavors, si ho feies, eres rebutjat. Això li va passar, a Dalí. Molts el van criticar perquè era un agitador social, i ho era. O perquè era intel·ligent, i ho era. O bé perquè tenia una certa categoria de geni, i n'era conscient, cosa que també era veritat. Era temut i admirat al mateix temps. Clavava agulles al nostre globus. Fou una figura molt important en el període de transició entre principi de segle i quan va morir. Els artistes pop, especialment Warhol, s'hi van interessar molt, per ell. L'altre gran personatge és Duchamp, el gran exemple. L'un parlava en veu alta i l'altre restava callat. L'un era públic, l'altre era privat.

—*Quina va ser l'opció que va triar vostè?*

—Ser tranquil, privat, subtil. És una mica la posició de l'*outsider*. Jo hauria pogut aprendre molt de Dalí, però no ho vaig fer. Era cec. D'alguna manera em feia por d'esdevenir un home anunci. A ell, no. Ell ho era. Sabia fer aquest paper.

—*Ara, quin serà el seu pròxim projecte? En què treballa?*

—No m'interessaven els projectes per a institucions artístiques. Quan vaig arribar aquí vaig veure que tot era molt net, que sempre netejaven. Amb aquesta acció vaig provar de participar en allò que fan cada dia aquí. No com a artista, cosa que és una paradoxa, sinó com un mena de bromista que imita els qui netegen, i que pot fer-se algunes preguntes sobre la situació.

—*Hi haurà gent que es pensarà que amb Clean fa una crítica al funcionament de les institucions culturals...*

—Jo no critico. Faig allò mateix que he vist que fan els treballadors d'aquí: fregar. No puc ser un crític social perquè veig les coses des de molts punts de vista. I un crític social ha de pensar que té raó. **Xavier Montanyà**